

Małgorzata Korczak-Abshire, Katarzyna J. Chwedorzewska

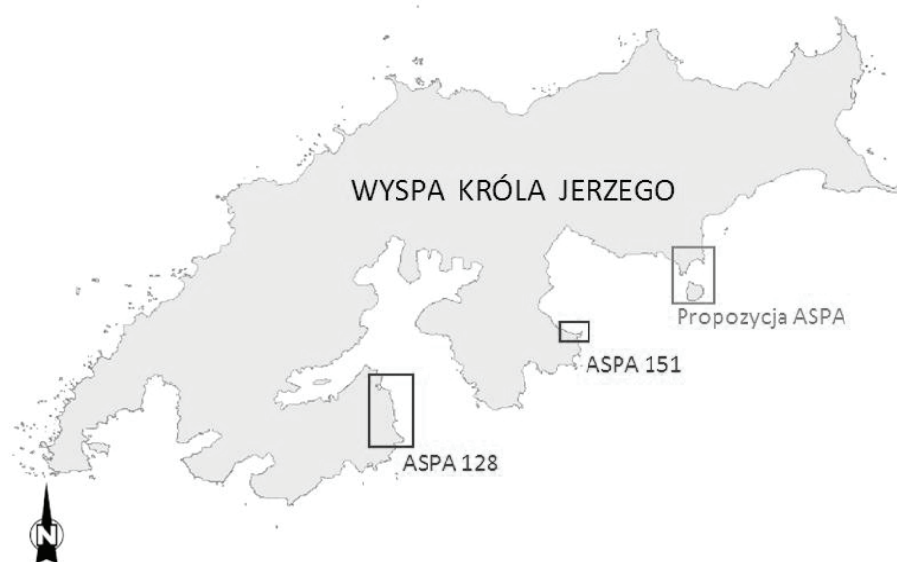
Zakład Biologii Antarktyki
Polska Akademia Nauk
Ustrzycka 10/12,
02-141 Warszawa, Polska
korczakm@gmail.com

**FLAGA "THE EXPLORERS CLUB" NA POLSKIEJ STACJI
ANTARKTYCZNEJ IM. H. ARCTOWSKIEGO**

Od 1976 co roku we wrześniu, z Gdyni rusza Polska Wyprawa Antarktyczna na Stację PAN im. H. Arctowskiego (Archipelag Szetlandów Południowych). Od trzydziestu czterech lat na Stacji prowadzone są badania oceanograficzne, geologiczne, geomorfologiczne, glaciologiczne, meteorologiczne, seismologiczne oraz przede wszystkim biologiczne i ekologiczne. Nieprzerwanie prowadzone są, również, obserwacje monitoringowe: ekologiczne, glaciologiczne i meteorologiczne. Obecnie Polska sprawuje pieczę nad dwoma obszarami specjalnie chronionymi - Antarctic Specially Protected Area - (ASPA 128 i ASPA 151) (Ryc. 1), zatwierdzonymi przez Układ Antarktyczny.

Podczas trwania XXXIII Wyprawy (2008-2009) wysunięta grupa (Katarzyna Chwedorzewska, Małgorzata Korczak, Magdalena Pańczyk) pod kierownictwem prof. Marii Agaty Olech z Uniwersytetu Jagiellońskiego prowadziła badania na terenie Wyspy Króla Jerzego: Turret Point i Three Sisters oraz na sąsiadującej Wyspie Pingwina. Celem polskiej wyprawy badawczej była eksploracja terenów antarktycznych w rejonie archipelagu Szetlandów Południowych. Wyprawa poświęcona była przyrodniczemu opracowaniu Wyspy Króla Jerzego i Wyspy Pingwina w celu utworzenia rezerwatu przyrody oraz ocalenia tych obszarów przed skutkami niekontrolowanej działalności człowieka. Rejon Półwyspu Antarktycznego jest jednym z najszybciej ocieplających się miejsc na Ziemi. W związku z obserwowanymi dynamicznymi zmianami klimatycznymi, celem wyprawy były również badania sukcesji na terenach uwolnionych spod cofających się lodowców. Dzięki wyprawie

również kolekcja jednego z największych na świecie zielników gatunków polarnych, dzieła prof. Olech, powiększyła się o kolejne cenne okazy mchów i porostów.

Ryc. 1. Obszary Antarktyczne Szczególnie Chronione nr 128 i 151, znajdujące się pod opieką Polski

Ta Polska inicjatywa naukowo-badawcza została uhonorowana przyznaniem flagi „The Explorers Club”. Na fladze widnieją inicjały klubu oraz róża wiatrów, otoczone kolorami: czerwonym – symbolizującym odwagę, i niebieskim – wierność prawdzie. Flaga przydzielana jest znaczącym wyprawom naukowym i poznawczym, m.in. w rejonach polarnych i w kosmos.

Profesor Olech, biolog, polarnik, uczestniczka i kierowniczką wielu wypraw polarnych w Arktykę i Antarktykę, odkrywca licznych nowych dla nauki gatunków arktycznych i antarktycznych, kontynuuje tradycje wielkich Polskich Polarników, w tym pierwszego Polaka przyjętego w 1920 roku w poczet klubu „The Explorers” – Henryka Arctowskiego. Ten elitarny klub odkrywców powstał w 1904 roku w USA i obecnie liczy sobie zaledwie 3000 członków, do których należą wybitni badacze, odkrywcy i uczeni z całego świata. „The Explorers Club” po-

siada 20 oddziałów w USA, oraz oddziały w Argentynie, Francji, Indiach, Kanadzie, Norwegii, Polsce, Rosji i Wielkiej Brytanii. Celem Klubu jest popieranie i popularyzowanie badań Ziemi, głębin morskich i przestrzeni kosmicznej, a także troska o zachowanie światowego dziedzictwa przyrody i kultury. Polski oddział „The Explorers Club”, którego członkami są m.in. prof. Maria Olech i prof. Stanisław Rakusa-Suszczewski, propaguje odkrycia i wyniki badań, a także pielęgnuje historie polskich odkryć. Ważnym elementem jest również zachęcanie młodych ludzi do podejmowania zawodów związanych z badaniami terenowymi. Członkami Klubu byli lub są m. in.: pierwsi ludzie na biegunach – Roald Amundsen, Robert Peary oraz na Księżycu – Buzz Aldrin i Neil Armstrong.

Celem Polskiej Antarktycznej Wyprawy PAN, uhonorowanej flagą „The Explorers Club”, były obszary o unikalnej w skali świata wartości przyrodniczej, naukowej, historycznej, krajobrazowej i estetycznej. Obszary te charakteryzują się dużą bioróżnorodnością, a ich niepowtarzalna topografia pozwoliła rozwinąć się licznym, unikalnym zbiorowiskom roślinnym w bardzo ubogiej tundrze antarktycznej, w której dominują porosty, glony, mszaki, grzyby i wątrobowce. Rzadkie, oddzielone od siebie przestrzennie obszary wolne od lodu, zwane oazami, są niezwykle ważne dla ssaków i ptaków morskich. Turret Point, Three Sisters i Wyspa Pingwina należą do jednych z najbogatszych pod względem występowania gatunków obszarów w całej Antarktyce. Rozradza się tam i wypoczywa pięć gatunków ssaków płetwonogich, odbywa lęgi – trzy gatunki pingwinów szcotooogonowych oraz 10 gatunków ptaków latających przedstawicieli rzędów: siewkowych, rurkonosych i wiosłonogich. Te niewielkie, wolne od lodu tereny są cennym poligonem badań zarówno ekologicznych, jak i geologicznych. Stanowią one naturalne laboratorium pomagające zrozumieć wiele złożonych procesów, takich jak np. przystosowanie organizmów do ekstremalnych warunków, czy kolonizacja i rozprzestrzenianie się organizmów na terenach oddalonych od źródeł propaguli itp. Są one również naturalnymi bioindykatorami pozwalającymi na monitorowanie i przewidywanie globalnych zmian klimatycznych.

Obecnie realnym zagrożeniem dla obszarów Wyspy Pingwina i Turret Point stała się rosnąca antropopresja, np. w ciągu sezonu let-

niego 2007/2008 Wyspę Pingwina odwiedziło 2582 osób, według statystyk IAATO (International Association of Antarctica Tour Operators). Zagrożenie jest tym większe, że tereny te położone są z dala od stacji badawczych pozostają poza jakąkolwiek kontrolą. Obszary te chętnie odwiedzane są również przez niezrzeszonych w IAATO operatorów turystycznych, nie zawsze przestrzegających przepisów o ochronie środowiska naturalnego. Na terenach tych znajduje się wiele historycznych pozostałości po działalności łowców z przełomu wieków padających łupem kolekcjonerów pamiątek. Trasa turystyczna prowadząca wzdłuż brzegu przebiega przez tereny lęgowe petreli olbrzymich, wydrzyków antarktycznych i rybitw, oraz tereny miejsc odpoczynku i linienia uchattek antarktycznych, słoni morskich, fok Weddella i krabojadów. Turyści przechodząc zbyt blisko gniazd płoszą ptaki, które potem bardzo długo nie wracają na gniazda. Pozostawione bez opieki jaja lub młode padają wówczas ofiarą drapieżców. Trasa ta dalej prowadzi zboczem do krawędź krateru. Syпки materiał piroklastyczny, którym pokryte są zbocza, bardzo łatwo ulega erozji i osypuje się pod wpływem zadeptywania. Spadając zasypuje zbiorowiska roślinne w rezultacie niszcząc je. W warunkach polarnych nawet najmniejsza ingerencja w środowisko naturalne pozostawia ślady, które nie zanikają nawet przez dziesiątki, a nawet setki lat. Celowym wydaje się powołanie obszaru chronionego, który pomoże zachować i ochronić unikalne środowisko naturalne, przede wszystkim przez ograniczenie niekontrolowanej aktywności ludzkiej w tym rejonie. Zmniejszy to znacząco niepotrzebną degradację środowiska i znacząco ograniczy niepokojenie zwierząt, zapobiegnie zmianom w strukturze i składzie zbiorowisk roślinnych i zwierzęcych, zminimalizuje ryzyko introdukcji obcych gatunków, w tym patogenów, i pozytywnie wpłynie na zachowanie historycznych artefaktów.

Członkinie wyprawy pragną wyrazić swą wdzięczność za nieocenioną pomoc i wsparcie **Kierownikowi** i wszystkim **Uczestnikom XXXIII Polskiej Antarktycznej Wyprawy na Stację PAN im H. Arctowskiego**. Szczególnie dziękujemy za wsparcie merytoryczne i logistyczne **Piotrowi Angielowi, Annie Gasek** i wspomniałemu szyprowi „Słonia Morskiego” **Tadeuszowi Cieślukowi**.

Dotychczasowe Polskie ekspedycje, na które „The Explorers Club” przyznało Flagę:

-
- Jaskinie Rapa Nui i Madre de Dios na Pacyfiku – Andrzeja Ciszewskiego i Zdzisława Ryna,
 - NETIA K2 Winter Expedition – pierwsza zimowa wyprawa na K2 (8611 m) od chińskiej strony prowadzona przez Krzysztofa Wielickiego,
 - Program Razem na biegun – Marek Kamiński i Jaś Mela,
 - Wyrocznie Inków – zespół archeologów kierowanych przez Mariusza Ziółkowskiego,
 - Wyprawa prowadzona przez prof. Marię Agatę Olech.

LITERATURA

PUDEŁKO R. 2008. Two new topographic maps for sites of scientific interest on King George Island, West Antarctica. *Pol. Polar Res.* 29: 291–297.